

Anmeldelser

Mogens Rüdiger DONG og energien

Handelshøjskolens Forlag (distribution Munksgaard), København 1999, 395 sider, 297 kr.

Som virksomhed har DONG (Dansk Olie og Naturgas A/S) nu fejret sølvbryllup, hvilket har været anledningen til denne bog, der søger at skildre dansk energipolitik med DONG i centrum. Efter en gennemgang af den tidlige udvikling indenfor dansk energipolitik, herunder koncessionspolitikken og oprettelsen af DONG i 1973, belyses udviklingen under den såkaldte første oliekrise fra 1973-1977. Dernæst følger kapitler om oprettelsen af naturgasnettet fra 1979-1983 og DONGs konsolidering fra 1984-1993. Udviklingen er ført op til 1998 og afrundes med et perspektiverende kapitel, hvor aktuelle problemer og fremtidens udfordringer behandles. Endelig indeholder bogen en del registre, et solidt og omfattende noteapparat samt en litteraturliste.

Fokus for denne samtidshistoriske fremstilling er DONGs aktiviteter med særlig vægt på naturgasen, men disse bliver dog sat i bredere rammer. For således til fulde at forstå DONGs arbejdsbetingelser inddrages forhold i international politik og økonomi samt udviklingen af dansk energipolitik som et relativt nyt område indenfor offentlig politik, og herunder de skiftende regeringers større eller mindre engagement i formuleringen og den praktiske udformning af dansk energipolitik. Det er således en styrke, at også væsentlige dele af det politisk-administrative spil behandles, hvor både politikernes konflikter på Christiansborg og deres relationer til de aktive embedsmænds og disses arbejde bag kulisserne belyses.

Et centralt punkt i energipolitikken var specielt i de tidligere faser konflikterne mellem staten og Dansk Undergrunds Consortium (DUC) om olie-

og gasudvindingen, om beskatningsforholdene og aftagelsen af energien og de kommercielle aspekter heri. Dette emne behandles også, men knap så indgående, hvilket bl.a. skyldes, at det i første række jo var regeringen – og ikke DONG som sådan – og A.P. Møller, der var hovedaktører i disse konflikter, der strakte sig over en længere årrække, men var mest dramatiske i slutningen af 70'erne og begyndelsen af 80'erne. Forfatteren føler sig derfor ikke kaldet til at granske meget dybt i disse problemer, og forsøger for den sags skyld heller ikke for alvor at rette det kritiske blik mod nogen af parterne. På dette punkt er fremstillingen hæderlig, men måske også samtidig lidt tandløs.

Det er bogens centrale budskab, at udviklingen indenfor energipolitikken, og her igen specielt vedrørende naturgassen, har bevæget sig fra uklare regler og turbulens til en fast institutionel ramme præget af politisk ro og detailregulering. Dette er en ganske rammende karakteristik. Dette skifte satte ind fra omkring midten af 80'erne, hvor bl.a. de politiske rammer var faldet på plads, hvor DONG begyndte at aftage naturgassen, og hvor aftalerne med de regionale selskaber om at få gasen ud til forbrugerne blev bragt i stand, således at DONG endelig kunne skifte status fra konsulent til operatør, og hvor loven om DONG blev vedtaget. Dette betyder dog ikke, at tiden siden har været uden udfordringer og dramatik. Ikke mindst det kritiske blik på den offentlige sektor, og styringen og driften af offentlige selskaber, der var aldeles fraværende i 70'erne i DONGs barndom, men som satte ind i 80'erne, har man reageret på og søgt at udvikle organisationen i forhold til. På mange måder bliver beskrivelsen af de senere år dog mindre spændende, men også disse noget mindre spektakulære træk i udviklingen er gode at få fastholdt og hører med rette med til billedet af dansk energipolitik. Der er dog som i så mange andre samtidshistoriske fremstillinger tale om, at

jo tættere man er på sin egen tid, jo vanskeligere er det at få trukket de store linjer op og sikre et overblik. Det lykkes dog ganske godt at få formidlet hovedindtrykkene også om den sidste del af perioden, men der er ikke helt så meget «nerve». Dette hænger bl.a. sammen med, at helt nye problemstillinger kommer til – herunder udviklingen af en energipolitik i EU – og det synes vanskeligt at få hele denne kompleksitet med.

I flere henseender tilhører bogen genre «bestillingsarbejder». Rent indholdsmæssigt behandles DONG i bredden uden at der forfølges et specifikt afgrænset problem. At der er tale om en relativt snæver virksomhed betyder dog heldigvis, at bogen ikke «stritter» i alt for mange retninger. Dette er imidlertid typisk for jubilæumsskrifter, der i forhold til monografien ikke skal afgrænse sig på nær samme måde og skal have det hele med for at tilfredsstille opdragsgiveren. At der er tale om et bestillingsarbejde har også visse fordele. Det har givet adgang til interviews med flere forskellige centrale offentlige aktører og lettere adgang til et omfattende arkivmateriale, ligesom en såkaldt følgegruppe med et par kompetente erhvervshistorikere og praktikere har stået til rådighed. Det må absolut betegnes som et privilegium – men det må også have kostet penge. Også m.h.t. præsentationen er der klart tale om et bestillingsarbejde. Bogen har således ikke blot skulle give omverdenen et indtryk af virksomhedens historie, men også styrke virksomhedens image internt blandt medarbejderne, hvilket billedmaterialet med personer fra forskellige dele af virksomheden, scener fra julefrokoster o.l. nok skal kunne bidrage til. Det er tvivlsomt, om forfatteren har haft indflydelse på valget af billedmateriale – og forskere er som regel også mere er tekstorienterede end visuelt interesserede – men det synes at være en del af den pris, der må betales, når seriøse forskere begiver sig ind i denne genre.

Lektor Karsten Ronit
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Morten Hahn-Pedersen

A.P. Møller og den danske olie

Schultz, København 1997, 349 sider, 270.- kr.

Indenfor de senere år er der publiceret en række bøger om A.P.Møller gruppen. De har både i et historisk og et aktuelt perspektiv behandlet forskellige sider af den omfattende erhvervsvirksomhed og A.P. Møller og hans søn som virksomhedsledere. Denne bog følger sig fint ind i denne række og udvider på nogle centrale områder vores viden om denne i økonomisk og politisk henseende vigtige aktør. Den udfylder dermed et hul i den erhvervshistoriske og bredere samtidshistoriske forskning. Erhvervshistorien har således i overvejende grad samlet sig om landbrug og industri, mens andre erhverv, herunder de maritime, ikke har påkaldt sig samme opmærksomhed. I en større politisk sammenhæng har spørgsmålet om udvinding af den danske nordsøolie og -gas været en væsentlig case i efterkrigstiden, der viser udviklingen af energipolitik som et felt for offentlig politik, og som illustrerer relationerne mellem store virksomheder og statsmagten.

Tidsmæssigt dækker bogen perioden tilbage fra 1930'erne til slutningen af 1990'erne. I store træk er det altså samme tidsperiode, der behandles som i fremstillingen om DONG, om end situationen i 50'erne og 60'erne i nærværende fremstilling er behandlet mere indgående, da koncessionen til A.P. Møller blev givet i 1962. I et vist omfang dækkes samme problemer og samme aktørkredse, men de to værker supplerer dog langt hen ad vejen hinanden, bl.a. fordi vægten lægges forskelligt på de forskellige perioder, problemerne i energipolitikken samt på de forskellige offentlige og private deltagere. I et kort introducerende kapitel behandles de første forsøg på kulbrinteudvinding, der tager sin spæde begyndelse i Danmark i 1930'erne. Hovedvægten er herefter lagt på udviklingen fra slutningen af 1950'erne og til midten af 1980'erne, hvor forhandlingerne med myndighederne, A.P. Møllers kommercielle og politiske overvejelser samt udspil og konkrete udvindingsaktiviteter står i centrum. Forholdene er dog ført helt op til 1997 i et særligt kapitel. Bogen er udover disse hovedkapitler forsynet med en god litteraturliste, tabeller og et gedigent noteapparat.

Fremstillingen rummer mange spredte og interessante pointer, men hvis man skal fremhæve et enkelt aspekt eller argument må det blive, at A.P. Møller oprindeligt gik ind i olieefterforskningen ud fra nationale og ikke-kommercielle motiver. På det tidspunkt, hvor man udtrykte interesse for at gå ind i sagen, var udsigterne til kommerciel succes aldeles uklare. Man manglede reelt viden om undergrunden, og man havde fra koncernens side ingen erfaring, ekspertise eller udstyr, der gav muligheder for dette engagement. Dette har ikke været et vældigt populært synspunkt, og ligesom nogle har næret næsegrus beundring for koncernen, har den ligeså ofte været dæmoniseret – ikke mindst hvad olien angår – som rent profithungrende. Argumentationen for den nationale dimension er imidlertid overbevisende fra forfatterens side – hvilket naturligvis ikke ændrer ved det forhold, at man i det senere forløb har haft succes. Denne succes i Nordsøen er man dog ikke kommet sovende til. Der har således været udfoldet en stædig kamp ikke blot på det tekniske plan, men også på det politiske for at holde myndighederne fast på koncessions bestemmelser og løfter, som man fra regeringens og Folketingets side har ønsket ændret og nyfortolket, alt eftersom efterforskningen og udvindingen faktisk gav resultater, og efter at energipolitikken fik en helt anden status i 70'erne og 80'erne og dermed skærpede kravene til en målrettet offentlig indsats.

Et andet punkt, der også fortjener at blive fremhævet, er koncernens indsats som privat aktør omkring indflydelse på forhandlingerne om Nordsøsoklen, der naturligvis på det officielle plan tegnedes af regeringen og Udenrigsministeriet. Det har tidligere været nævnt af bl.a. Tage Kaarsted, at Per Hækkerup var «indisponibel» i forhandlingerne med Norge og mere eller mindre afstod det såkaldte Ekofisk-felt, hvorved Danmark gik glip af betydelige indtægter fra olieressourcerne. Det er imidlertid ikke en pointe, der forfølges her – selvom den dog heller ikke tilbagevises. Det vises imidlertid, at de danske embedsmænd og de siddende regeringer på flere punkter har forvaltet danske interesser utilfredsstillende. De forskellige udspil fra koncernens side synes således ofte at have båret præg af større kompetence og har også i nogen grad påvirket den endelige grænsedragning. Dette kan i nogen grad revidere vores opfattelse af de offentlige myndigheders rolle, og her-

under i særlig grad den nimbus, der har omgivet Udenrigsministeriet som et eliteministerium.

Der er ligesom i tilfældet med værket om DONG tale om et bestillingsarbejde. Projektet er finansieret af A.P. Møller koncernen, der også har stillet sig til rådighed for forfatteren på en række centrale områder. Ledende medarbejdere, der har gjort udviklingen siden olieefterforskningens start med, har gennem interviews bidraget med oplysninger og indtryk, ligesom forfatteren har kunnet trække på arkiverne i Mærsk Olie og Gas A/S, der vel at mærke ikke er offentligt tilgængelige, og som derfor for første gang er blevet åbnet for forskningen. Som altid kan man diskutere, hvorvidt en forfatter kommer i lommen på opdragsgiveren, der kan have interesse i at sikre sin organisation et ordentligt eftermæle, og ikke nødvendigvis skeler til forskningens krav om objektivitet. Dette kan naturligvis heller ikke udelukkes i dette tilfælde, men forfatteren synes sagligt og nøgternt at skildre virksomheden og dens rolle som kommerciel og politisk aktør i dansk energipolitik. Det sidste ord er ikke sagt i denne sag, men vi har nu fået et solidt og interessant bidrag om et vigtigt kapitel i den nyere Danmarkshistorie.

Lektor Karsten Ronit
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Christina Bergqvist m.fl.

Likestilte demokratier?

Kjøn og politik i Norden

Oslo. Universitetsforlaget/Nordisk Ministerråd, 1999, 327 sider, 328 kroner.

I antologien *Likestilte demokratier?* undersøges, om der er lighed mellem kvinder og mænd i Norden, samt om der er lighed mellem de nordiske lande med hensyn til ligestilling. Bogen er en opfølgning på *Det uferdige demokratiet* fra 1983. Siden 1980'erne har kvinder vundet større indpas i den politiske sfære, omend kvinder og mænd ikke præger alle beslutninger i lige stor grad. En fælles nordisk ligestillingsmodel bliver afvist. Det bliver understreget, at der er mange forskelle landene imellem, omend de nordiske lande sammenholdt

med andre vestlige stater har en høj parlamentarisk kvinderepræsentation og mange kvinder på arbejdsmarkedet.

Forskellen mellem de nordiske lande bliver opsummeret i fem kønspolitiske profiler. Her refereres tre: Sverige er i top, da landet foruden en høj kvinderepræsentation på det parlamentariske plan også har en markant udbygning af den offentlige børnepasning, lang barsels- og forældreorlov, en høj grad af institutionalisering af kvindespørgsmål i lovgivning og en regering, der har ligestilling som en del af det politiske grundlag. Endelig fremhæves det som væsentligt, at flere partier har profileret sig på ligestilling.

Norge markerer sig ved, at ligestillingsspørgsmålet har stor politisk bevågenhed, hvilket kommer til udtryk gennem parti-strategier, der har taget sigte på at inddrage flere kvinder i politik, på en høj grad af institutionalisering af ligestillingsaspektet og indarbejdelse af ligestillingsspørgsmålet i mange sammenhænge.

Danmark udmærker sig ved en veludbygget velfærdsstat, herunder mange offentlige børnepasningstilbud, men kvinders politiske repræsentation og institutionaliseringen af ligestillingspolitikken er mindre markant end i Norge og Sverige. Debatten om ligestillingsspørgsmål i Danmark er nærmest hensygnende sammenlignet med udviklingen i Norge og Sverige.

Det er interessant, at det komparative aspekt er blevet så markant gennemført i antologien, samtidig med at der tidsmæssigt bliver skuet tilbage. Det danner grobund for afdækning af forskellige udviklingslinier, hvor Danmark ikke er i front. Island er på de fleste punkter kommet senere i gang med ligestillingsarbejdet og inddragelse af kvinder i politik end i de øvrige lande. Island har så erfaringer med rene Kvindelister, hvilket er spændende.

Antologien består af fire tema-afsnit. I det første bliver kvinders deltagelse i politik behandlet. Der bliver set på kvinders repræsentation i partipolitik og parlamenterne, hvor blandt andet Rokkan's tærskelmodel danner rammen for en beskrivelse af udviklingen. I kapitlet om partiernes inddragelse af kvinder viser det sig, at Sverige og Finland

har kvindeforbund, som et rekrutteringsgrundlag, Norge anvender forskellige ligestillingsinstrumenter, deriblandt kvotering, mens Danmark glimrer ved manglende tiltag til at øge kvinders andel. De to danske partier, der havde kønskvotering, har afskaffet det. Kvinders deltagelse i sociale bevægelser bliver også kortlagt.

I det andet hovedafsnit er der fokus på ligestillingspolitikens indhold, hvor familiepolitiske aspekter bliver belyst. Det gælder lovgivning og modeller for børnepasning og forældreorlov. Endvidere bliver kvinder som politiske aktører i debatten om børneomsorg gennemgået.

Tredie hovedafsnit er om ligestillingspolitik. Ligestillingspolitikens lovmæssige grundlag bliver behandlet såvel som den organisatoriske forankring af den formelle ligestillingspolitik bliver skitseret og diskuteret, og ligestillingspolitiske instrumenter bliver opridset. Over tid er forskellene landene imellem, hvad angår organisatorisk udbygning øget. Indsatsen på det kommunale plan bliver også trukket frem med vægt på tre former for marginalisering af norske ligestillingskonsulenter, såvel som svenske, kommunale lederes modstandsformer mod ligestilling. Et kapitel er viet en diskussion af, hvilket forståelser af køn, der har præget debatterne i det finske parlament om kvinder i militæret.

Et hovedafsnit er reserveret til en gennemgang af kvinders situation på de selvstyrende øer, Færøerne, Grønland og Åland. Der fremkommer tankevækkende forskelle mellem øerne og moderlandene, der kan være med til at stille spørgsmålstejn ved en tendens i antologien til at opfatte udviklingen i kvinders situation lineær. Lidt forenklet opsummeret; gående fra at kvinder har fået valget, er blevet politisk repræsenteret, fået vedtaget love om ligestilling og til organisatorisk forankring af ligestilling. Det ville være spændende, hvis sprækker og afvigelser fra den »lige vej« blev udfoldet mere.

Antologien er i sig selv et væsentligt dokument i og med, at alle de mange oplysninger om kvinder og politik i Norden er samlet sammen, hvorfor bogen kan fungere fint som opslagsbog. Det gælder oplysningerne i de enkelte kapitler og i det omfattende statistiske appendix. Enkelte steder var det

dog ønskeligt, om dataene var nyere. Manglerne skal muligvis tilskrives problemer med at finde data fra samme år i alle landene.

Der er imidlertid ikke bare tale om fakta og komparation. I mange af bidragene bliver forskellige modeller og begreber introduceret som ramme for den efterfølgende diskussion. Det gælder forskellige typer af forsørgermodeller, Rokkan's tærskel-model inden for det formelle politiske system og begrebspræciseringer af blandt andet positiv særbehandling. Systematiseringer er vigtige både i komparationsøjemed, men også med sigte på at forstå rækkevidden af konklusionerne.

Sluttelig et hjertesuk! Antologiens undertitel er »Kjøn og politikk i Norden«. Jeg havde fortrudt at den hed »Kvinder og politik i Norden«. Mænd er nævnt enkelte steder, men køn og kønsrelationer er stort set fraværende, hvilket også beklages i det afsluttende kapitel. Et supplement til de dynamiske analysemodeller, der fremdrages i afslutningen vil være at anlægge et kønsperspektiv, hvor processuelle aspekter får plads samtidig med at historiske, strukturelle, sociale, politiske, økonomiske og kulturelle forhold bliver inddraget. Andre analytiske perspektiver kunne med fordel kombineres med de spændende temaer til videre forskning, der er listet i bogens sidste kapitel.

Hanne Nexø Jensen,
lektor ved Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet

Carl Otto Brix

»Dansk i verden – Demokratiets danmarkshistorie: Fra Grundloven 1849 til EU unionen«, Højbjerg, Forlaget Hovedland 1999, 221 sider inkl. litteraturhenvisninger m.v., kr. 225.

Bogen udgives i anledning af Grundlovens jubilæum. Sigtet er det sympatiske at medvirke til folkeoplysning. Den er udgivet med støtte fra Dansk Folkeoplysnings Samråd. Gennem otte »nedslag i demokratiets danmarkshistorie« fremstiller bogen angiveligt demokratiets udvikling med en betydelig vægt på grundlovens udvikling.

Forfatteren er veteran som politisk journalist. Næsten 70-år gammel blev han i 1998 ba i historie. Som erfaren politisk journalist har han også et stort personligt kendskab til dansk politik, danske politikere og anekdoterne om dem.

I bogen males naturligt med bred pensel. Bogens sigte er formidling til en bredere kreds af læsere. Bogen må vurderes på om den synes at nå sit mål. Den er let at læse, som man kan forvente af en såkaldt folkeoplysende bog, uden dog at være sprogligt sprælsk og kreativ. Men den fokuserer ikke klart på hverken grundloven eller folkestyrets institutionelle udvikling, som man kunne forvente. Forfatterens »nedslag« synes i højere grad bestemt af tilfældig paratviden og af forhåndenværende bøger, end af en klar problemformulering.

Bogen har enkelte gode detaljer og iagttagelser. Således i et »nedslag« i det famøse valg i 1973. Til tider ender detaljerne imidlertid i det kuriøse. Hvis man maler med bred pensel skal man ikke pludselig gribe den fine pensel uden en klar begrundelse i sammenhængen. Og ikke alle detaljer formår forfatteren at fortolke. Talrige spørgsmål behandles overfladisk og i en del tilfælde er det svært at finde undskyldning for denne overfladiskhed. Det gælder således udeladelsen af oplysningen om, at der efter alt at dømme var et stærkt ønske på de vestindiske øer om at blive solgt til USA. Det gælder, når forfatteren omtaler Island og Færøerne som danske kolonier. Det gælder spørgsmålet om hvorvidt kongen begik statskup i 1920. Læseren får ingen hjælp af forfatteren til at vurdere det sidstnævnte spørgsmål, som jo ellers burde være centralt ud fra bogens erklærede sigte.

Samtidig viderebringer forfatteren klicheer og opfattelser, som var herskende på bjerget i hans yngre dage, uden sans for at problematisere. For Brix er der fx ingen tvivl om, at den tyske kommandant på Bornholm i maj 1945 var gal. Det er efter forfatterens skøn det væsentligste at fortælle om baggrunden for Bornholms ulykkelige skæbne i 1945. At kommandanten muligvis havde rationelle motiver og at bombardementerne og den russiske besættelse også kunne tilskrives danske og vestallieredes fejl antydes knap nok.

Brix fortæller, at Henrik Kauffmann og P. Bang-

Jensen før Danmarks tilslutning til NATO lod København forstå, at her truede et kommunistisk kup, uden at læserne får at vide om der var noget sandt i Kauffmanns og Bang-Jensens oplysning. Jeg har svært ved at se, at en folkeoplysende bog om demokratiets udvikling kan undvære en vurdering af dette spørgsmål.

Det er tvivlsomt om bogen giver overblik. Forfatteren springer ofte rundt i kronologi og emner uden at det forekommer velmotiveret. Det er heller ikke altid let at se, hvorfor forfatteren har valgt at betone dette eller hint, men til gengæld har udeladt andet. Hvorfor fx lægge stor vægt på Tage Algreen-Ussing? Hvorfor gøre noget ud af jagtlov-givningen? Brix nævner, at Frederik VII i de første år ikke deltog i Statsrådets møder med mindre han var indbudt. Noget forsøg på at perspektivere dette forhold forekommer ikke. Oplysningen bliver dermed ret ubrugelig for læseren. Til gengæld savner man at læse noget om, hvilke vanskeligheder den sene enevælde og Christian VIII sad i. I grunden fremstilles Christian VIIIs reaktioner blot som forstokket reaktion mod den åh så indlysende rigtige demokratisering. Forfatteren svigter her den opgave at gøre fortiden forståelig for nutiden. Og så svigter han forresten også ved ikke at komme til bunds i, hvilken betydning Christian VIII alligevel fik ved i sit sidste halve leveår sammen med embedsmænd som Carl Moltke – og selv Stemmann – at bane vejen for enevældens fald.

Brix mangler et klart perspektiv med skarpe relevanskriterier. Hvorfor fastholder han ikke konsekvent det forfatningsmæssige perspektiv på fx besættelsen? Hvor godt klarede den demokratiske retsstat og Grundloven besættelsestidens prøvelser? Man får en mistanke om, at Brix har for lidt statsretlig og statskundskabsmæssig ballast til at leve op til sit erklærede sigte med bogen.

At Brix ikke kan stave til konsensus, excellence eller Kerenskij nævnes kun for fuldstændighedens skyld. Men væsentligt er det at slå fast, at det er tvivlsomt om denne bog burde være udgivet i den foreliggende form. Der står meget lidt, som ikke kan findes bedre i andre bøger.

Tim Knudsen, professor ved
Institut for Statskundskab, KU.

Anthony Giddens

Den tredje vej.

Socialdemokratismens fornyelse

Hans Reitzels Forlag, 168 sider, 198 kroner.

Først en advarsel! Læsere som har læst f.eks. Anthony Giddens' *The Consequences of Modernity*, *Modernity and Selfidentity* og andre af LSE rektorens meta-sociologiske skrifter, og som forventer en ekstra-polering af strukturations teoriens implikationer for den praktiske politik, skal holde sig væk – eller forberede sig på en gevaldig skuffelse.

Og så en forbrugeroplysning: Læsere som ønsker et kvalificeret bud på hvordan man kunne møde de politiske udfordringer som er opstået med globaliseringen skal købe denne bog – og forberede sig på et vægtigt, intelligent og gennearbejdet forslag til en fornyelse af socialdemokratismen.

Der er unægteligt noget misvisende ved at henvise til 'Den tredje vej' – hvilket Giddens da også selv indrømmer: »Som jeg forsøger at forklare i denne bog er termen 'den tredje vej' i sig selv ikke særlig vigtig. Den er brugt mange gange tidligere i socialdemokratismens historie, men også af forfattere og politikere af helt andre observanser. I denne bog gør jeg brug af begrebet med henblik på den socialdemokratiske fornyelsesproces – som en aktuel version af den nytænkning, socialdemokrater igennem hele dette århundrede ofte måtte foretage«.

Giddens forsøger med sin bog at konkretisere en model for en moderne socialdemokratisme, og dermed give substans til begreber som »Die neue Mitte«, »New Labour« og »The Radical Centre«, som socialdemokratiske partiledere som Gerhard Schröder, Tony Blair og Poul Nyrup Rasmussen har brugt i deres bestræbelser på at forny deres respektive partier.

Giddens bog er således et forsøg på at definere de udfordringer som grænseoverskridende miljøproblemer, globale uligheder og frie kapitalbevægelser rejser, samt at relatere disse problemer til diskussionen om demokrati og menneskerettigheder.

Nogle – især socialdemokratiske traditionalister – har i Giddens set en trussel imod den skandinaviske model. Ikke mindst fordi Tony Blairs britiske

Labour-parti bliver perciperet som et knæfald for borgerlige principper. Det kan diskuteres hvor meget Blair er præget af den ny-borgerlige fra 1980'erne. Hvad der ikke kan diskuteres er at Giddens' projekt adskiller sig fra en simpel borgerliggørelse af socialismen og socialdemokratismen.

Giddens tager udgangspunkt i den grundopfattelse som, ifølge ham selv, er kernen i socialismen. Han skriver, »Vi kan ikke bare skrotte de værdier og idealer, der ansporede dem [socialismen og kommunismen], for nogle af dem er snævert forbundet med det gode liv, som er formålet med det vi forstår ved social og økonomisk udvikling. Udfordringen består i at give disse værdier liv igen dér, hvor socialismens økonomiske program har lidt nederlag«.

Denne indrømmelse af »socialismens død« er imidlertid ikke et udtryk for at Giddens forsvarer en amerikanisering af den politiske debat, ej heller et udtryk for, at han opfatter Blairs projekt som inspireret af Bill Clintons »New Democrats«. Tværtimod! For selvom Labours arbejdsmarkedspolitik i det ydre nok har vist et amerikansk præg, mener Giddens at Blair-regeringens arbejdsmarkedspolitik »i langt højere grad er inspireret af den aktive arbejdsmarkedspolitik man ser i Skandinavien, end den man ser i USA«

Denne begejstring over den Skandinaviske model kan ikke ses som en tilslutning til den traditionelle socialdemokratisme, men tværtimod som et udtryk for, at de skandinaviske socialdemokrater er kommet længere med reformerne af velfærdsstaten end mange af deres kontinentale søsterpartier. Kort sagt Skandinavien som foregangslande! Blair lærer af partifællerne i Skandinavien og Holland – ikke omvendt! Denne politik betyder i praksis at arbejdsløshedsunderstøttelse bør »være betinget af forpligtelsen til at søge arbejde, og [at] det må være regeringens forpligtelse at sørge for at velfærdssystemet ikke hæmmer den aktive indsats«.

Udgangspunktet for Giddens skal primært findes i nyere kontinental sociologi, især som den er udviklet af den tyske samfundsforsker Ulrich Becks begreb om »Risikosamfundet«. Ligesom Beck mener Giddens at fremkomsten af »the risk society« fordrer en redefinering af politik begrebet i al-

mindelighed og statens rolle i særdeleshed, således at staten udfylder de opgaver som ikke varetages af markedet. »Velfærdsreformer bør«, ifølge Giddens, »tage højde for de tidligere nævnte forhold vedrørende risici: effektiv risikostyring (individueel eller kollektiv) betyder ikke kun, at man begrænser eller beskytter sig mod risikosituationer. Det betyder også, at man udnytter de positive eller dynamiske sider af risikosituationen og bærer risikotagning op. Aktiv risikotagning betragtes som noget, der hører iværksætterkulturen til, men noget tilsvarende kan sagtens vedrøre lønmodtagere. At beslutte at tage et arbejde og opgive understøttelsen – eller tage et job inden for et særligt område – er aktiviteter der indebærer risiko, men at tage en sådan risiko lønner sig både for den enkelte og for samfundet som helhed«.

Spørgsmålet drejer sig derfor »ikke om mere eller mindre regulering af samfundet, men om at erkende, at styring må tilpasse sig nye forhold«, skriver Giddens som et ekko af sin forrige bog *Beyond Left and Right*.

Der kan ikke herske tvivl om, at Giddens bog vil sætte – og allerede har sat – dagsordenen i den politiske debat om velfærdsstatens udvikling. Giddens betydning for sin samtid kan dermed sammenlignes med den betydning som Friedrich von Hayek havde for højrefløjen i begyndelsen af 1980'erne. Men at have betydning betyder ikke nødvendigvis, at man har ret.

Giddens bog er perspektivrig, men han svarer ikke på en række konkrete problemer, som f.eks. hvordan velfærdsstaten finansielt kan opretholdes i en periode, hvor globaliseringen truer skattegrundlaget. Ligeledes kan man stille spørgsmålstegn ved, om Giddens indfrier ambitionen om at kombinere den økonomisk-politiske diskussion med debatten om en fornyelse af demokratiet. Giddens taler om det »kosmopolitiske demokrati«, men han definerer ikke hvordan dette skal implementeres, hvilke institutioner det skal bestå af, endside hvad termen står for.

Giddens antydning af at det »kosmopolitiske demokrati« kunne blive baseret på en ide om »at en ny forsamling, eller et parlament kunne dannes i forbindelse med FN« virker i bedst fald naiv, og er nok nærmest et udtryk for at Giddens er mere in-

teresseret i politisk-økonomiske reformer end i demokratiteori – hvilket selvsagt er legitimt. Disse mangler kan imidlertid ikke fjerne det positive helhedsindtryk, nemlig at Giddens bog er det hidtil bedste forsøg på at definere og formulere en fremtidig model for en reformeret velfærdsstat.

Giddens har ikke endegyldige – endsige realistiske – svar på de spørgsmål og problemer han rejser, men han gør opmærksom på de væsentligste problemer og peger på alternative måder at løse dem på.

Forskningsadjunkt Mads H. Qvortrup
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Socialøkonomisk debat gennem 25 år

Redaktør Lotte Langhoff-Roos

I anledning af Socialøkonomisk Samfunds 100 års jubilæum har elleve fremstående danske økonomer og politikere bidraget til skriftet »Socialøkonomisk debat gennem 25 år«.

Alle bidragsydere har været centrale deltagere i samfundsdebatten, og har samtidig haft tæt tilknytning til Socialøkonomisk Samfund, enten som medlemmer af bestyrelsen – størstedelen som formænd – eller som aktive foredragsholdere. I »Socialøkonomisk debat gennem 25 år« giver disse nøglepersoner tilsammen et unikt billede af den danske samfundsøkonomiske debat i perioden og skitserer værdifulde perspektiver for dansk økonomi nu og i fremtiden.



1. udgave 1999
132 sider, hæftet
Bogladepriis kr. 185,00



Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Gothersgade 133 · Postboks 2126 · 1015 København K
Telefon 33 95 97 00 · Fax 33 95 99 97 · e-mail: fl@djofef.dk
Homepage-adresse: <http://www.djofef.dk/flhome.htm>